

Hayat

Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...

Nietzsche

Cilt VI. 1, Kânunuevvel, 1929. Sayı:144

YAZILAR VE YAZANLAR

Kaplıca tedavisi
Ahlak terbiyesi
Ey Aşk
Avrupa mütthit hükümetleri ne demektir?
İktisadi bahisler
Türk ellerinde

G. Ata
Kadri
Enis Behiç
Emil Ludwig
A. Emrullah
İ. Hikmet

Salamambo
Tenkit ve şekilleri
Bir mektup
Ben
Tennison
Hayat ve Neşriyat

Nahit Sırrı
Hikmet Şevki
Aka Gündüz
Sapri Esat
Seniha Sami
...

Musahabe

Kaplıca tedavisi

Büyük Müncinin, uyuşmuş diyarları diriltten yüksek himmeti Yalova'ya da taaluk edince burası - bir peri eli dokunmuş gibi - birkaç gün içinde imaredildi. Bir vakitler İmparatorluk payitahtının yanı başında bir haydut yatağı olan Yalova kaplıcası genç Cümhuriyetin feyzi ile bir sıhhat ve rahat kaynağı oldu.

Yalova'nın ihyası, şüphesiz, memleketimizde yeni bir medeniyet nümunesi olacak ve topraklarımızın başka kısımlarından akan ve her biri muhtelif hassaları haiz olan kaplıcalarımız da Yalova gibi yeni konfor vasıtaları ile teşhiz edilecektir. Bu sayede kaplıca tedavisi, diğer medenî memleketlerde olduğu gibi, biz de dahi fennî şekle girecektir.

*
* *

Kaplıca tedavisi tıp ilminin vaz'ından daha eskidir. Bildiğimiz ilmi hekimlik daha mevcut değilken, hastalara dua ile, telkin ile şifa vermek için tesis edilen tedavi mabetleri ekseriya maden sularının kaynadıkları mevkilerde inşa edilir ve buralara gelen hastalar zahiren ilahların inayetlerinden ümit ettirilir. fakat hakikatte kaplıcaların maddî tesirlerinden istifade ederlerdi,

İlmî hekimlik meydana çıktıktan sonra, daha evvel kaplıcaların hokkabazlığa karıştırılmış olmasından ileri gelse gerek, onlara hiç ehemmiyet verilmemiştir. Bu ihmal asırlarca devam etti. Alim hekimlerin kaplıcalardaki şifa hassalarını düşünmedikleri müddetçe, onlardan rahipler istifade ettiler. Eski müteaddit ilahlı dinin rahipleri gibi, tek ilahlı dinin papasları da te-

sadüf ettikleri hastaları, duyduklarına ve gördüklerine istinaden, muhtelif kaplıcalara gönderirler ve maden sularının tesirlerini ilahın mucizesine atfederek propaganda yaparlardı. Yalnız kaplıcalar civarında sanatlarını icra eden hekimlerden bazıları, mucize düşüncesinden zade olarak, maden sularının maddî devalar olduğunu anlamışlardır. Fakat bunların müşahedeleri ve sözleri tıp ilmine girmemisti kaplıcalara giden hastalar papaslarının tavsiyelerine itimat, yahut kendi eri gibi hasta olan ve kaplıcalarda şifa bulanlara imtisal ederlerdi.

Nihayet on sekizinci asırda büyük bir hekim, Théophile de Bordeu, ilmi hekimliğin kaplıca tedavisini ihmal etmesi haksız olduğunu anladı; müteaddit tıbbî eserlerle hekimlik almine anlattı. Kendisi zaten tıp ilminde bir sistem sahibi olduğundan sözleri muteber tutuldu ve kaplıca tedavisi ilme girdi.

Tabiat sanki bu hekimi kaplıca tedavisi usulünün ihyası için yaratmıştı. Doğduğu yer (1772) Fransa da kaplıcaları ile meşhur Pau şehri ile gene meşhur bir kaplıca olan Faux Bonnes arasında bir köydü. Babası Pau şehrinde hekim olduğundan kaplıcalara gelen hastaları tabii olarak teşvik ederdi. Bunun için oğlunun çocukluğu tamamen kaplıcalar aleminde ve onlardan şifa bulan hastaların menkibelerini dinlemekle geçmişti.

Genç Bordeu daha Montpelier Tıp Fakültesi'nde tahsilde iken derslerden öğrendiği müsbet malûmata pek hevesli olduğuna, fakat tıbbın o zamanki nazariyelerine inanmadığına hocaları

dikkat etmişler ve bu gençin bir hekimlikte müceddit olacağına hükmetmişlerdir. Bir tarftan da seçiyesi cenkçi tabiatte olduğundan tıp dersleri ile birlikte meç talimi yapmağı unutmazdı. Bunun faydasını sorunlara karşı: "İlaçla ımla öldüremediklerimi kılıcım ile öldüreceğim," diye latife ederdi. Böyle teceddüt fikrine ve cenkçi bir seciye malik bir adamın muvaffak olacağına şüphe yoktu.

Doktor olunca Paris'e giderek oradan kaplıcaları, onların maddî tesirlerini tıp alemine anlatmağı düşündü. Fakat Babası doktor on sekiz çocuğu arasında en zeki ve kendisine halef olmak üzere en iyi bulduğundan oğlunun tasavvuruna mani oldu. Genç hekim fikrini, o zamanın modasına uyarak, Maden suları hakkında mektuplar isminde bir kitap olarak yazdı; gene mo'aya göre Amsterdam da tabettirdi ve daima usule vyarau zamanın meşhur bir hanımfendisine, kralın tekaüt edilmiş bir gözdesine ithaf eyledi. Bordeu eserinde papasların mucizelere, Meryem ana'nın şefaatine atfettikleri şifaların hakikatte maden sularının maddî tesirlerinden ileri geldiğini fennî izah etmişti; fakat kaplıcaları tanıtmak için meşhur bir kadının hi'aye ine girmek zaruretinden kendi de kurtulamamıştı.

Bu kadar yolunda yazılmış ve neşredilmiş bir kitabın Paris'te derhal şöhret bulacağı şüphesidi, Paris'te kaplıcalara karşı bir inhimâk uyandı. Hekimler birdenbire meydana çıkan böyle meşhur bir meslekdaşa karşı bigâne kalamıyacıklarından onlarda kitabı metheylediler. Zamanın meşhur

Ahlak terbiyesinin içtimai müşkülleri

Ahlak terbiyesinde en bariz ve en ağır içtimai güçlük, aynı cemiyete mensup olan fertler arasındaki ahlaki tesañüttür. Umumiyetle bir insanın kendini muhit olanların fevkin çıkması imkânsızdır. Şüphe yok ki bu mütevassıtın üstüne çıkmak lâzımdır, ve fert buna cehdetmelidir. Fakat ekseriyetle ferdî yükselme, böyle istisnai bir seviyeye çıkanın zararına olur; çünkü bu takdirde muhite intibak edilmeyecek, daha az mütekâmil olanların kinleri ve hasetleri de kıymeti bilinmiyen ve yanlış izah edilen bir ruh asaletini sui istimal edeceklerdir. İnsanın yalnız başına iyi olabilmesi, yalnız başına canî olabilmesi kadar, hatta daha müşküldür. Eğer muhit nazarı dikkate alınmaksızın, şahsî tekâmül mefkûresi takip edilecek olursa: ahlâkî bir heveskârlığa, yahutta batınî bir tekzip enfüsiliğine düşülür ki - bunun hakikatte pek istisnai bulunan, fakat her zaman mazarratsız olmıyan - bir nevi şehvaniliğe benzetebiliriz. Muhitin ahlâkî bayağılığı iyilerin muzaffer olmasına mani olur, binnetice onların esaretini kırar. Halkın zevki, birkaç dakıkada, bir bokscuya büyük bir servet kazandırdıkça; ve adî fuhuş romanlarının muharrirlerini, Pasteur ile Curie'nin yüksek ve şahsî mefattan uzak çalışmalarla geçen hayatları içinde elde edemedikleri vaziyete çıkardıkça, cemiyetlerin ne kadar mahdud bir şekilde terakki edebileceklerini kolayca görürüz. Ahlak sahasında da vaziyet bundan başka türlü olmaz. Tolstoi, fenalığı mağlup etmek için münhasıran iyiliği hesaba katmakla bu hakikati hiç takdir edemeştir.

Cemiyetin bazı kısımlarında mevcut noksanların en münevver terbiyevî cihetleri ne kadar akim bıraktığını gördüğümüz zaman, aynı hakikati bir başka cephesinden mülahaza

eimiş oluruz. Meselâ mektep, çocuğa geyinmenin âdabını, vücudunu temiz tutmasını, hareketlerinde ve lisanında ihtiyatlı bulunmasını öğretmek ister.

Fakat aynı çocuk, belkide evinde kaba bir lisanla, behimî hareketlerle kıyafet hususunda alâkasızlıkla, ve yahutta ayyaşlık ve ahlaksızlıklarla karşılaşacaktır. Bundan başka sokakta, mürebbinin çocuğa vermek istediği itiyatların ve talimatın tamamile zıddına bir takım manzaralar ve tahrikler görecektir. Bu suretle mütazzi terbiye (mektep. mürebbî terbiyesi), çok defa münteşir terbiye (harici tesirler) ile çarpışır; çocuğun tamamen terbiye edilmesini temin için muhiti ve ekseriyetle ebeveyni, hatta unutmayalım, mürebbileri terbiye etmek lâzım gelecektir, çünkü mürebbiler de ne kadar iyi intihap edilmiş olurlarsa olsunlar, bazı cihetlerden bulundukları muhitin cehaletini, noksanlarını, garabetlerini haizdirler. Gittikçe ferdin terbiyesi bütün cemiyetin terbiyesini tazammün etmektedir. Heyeti umumiyesile alınınca cemiyet kendi terbiyesini kendisi yapmak vaziyetinde kalıyor.

Daha doğrusu vakıattan uzaklaşmamak için şöyle diyelim, bu terbiyeyi ancak yüksek şahsiyetler yapabilir. Yine evelki noktaya geliyoruz; en tam, en liyakatli, en iyi fertlerin tesirinin ne gibi güçlüklerle tesadüf ettiğini görüyoruz.

Muhita intibak ile ahlak kültürü arasında mevcut olan kısmî taâruz meselesinde de başka bir şeklaltında aynı müşkülâtla karşılaşacağız. Gerçi bir manada ahlak muhita intibaktır. Ferdin muhiti daima nazarı dikkate alması icap eder, yine ferdin muayyen bir hadde kadar mevcut intizama riayet etmesi lâzımdır. Hatta ahlak

bir nevi tebeyyet isterki, bunsuz esasen cemiyet mümkün olmaz. Fakat bu tebeyyet nereye kadar gidecektir. (Her kes) kâfi dsrecede kâmilmidir ki "herkes gibi,, hareket etmek mutlak surette iyi olsun. Bundan başka intibak etmek demek, sadece tabi olmak demek değildir. Aynı zamanda mevcut şeniyeti kabili istifade bir hale getirmektir. Başkalarının ahlaksızlıkları bizim için tehlikeli olduğu gibi menfaatimize de uygun düşebilir. Her hangi bir fenalığı başkasının yapmış olması, bizim de onu yapmamıza hak verecek gibi görünerek, önümüze zevkli ve kârlı fenalıklar yolunu açar; yahutta şahsî bir menfaat temini için bu fenalıkları, ve ya sadece zafları istismar edebiliriz. "Müdahene,, Platon'un bu kelimeye verdiği umumî ve derin manada pek kârlı bir vol olabilir. Demek oluyor ki bizim kaidelerimiz her adımda tecrübeden tehlikeli ve ızdıraplı bir tekzip darbesi yemektedir. Kabul etmek mecburiyetindeyiz ki birçok harisler emellerine nail olüyorlar. Şahsen bir Albert Thierry'nin kahramanca kaidesini (iktidar mevkiine geçmekten imtinayı) kendi kendimize teklif edebiliriz. Fakat bir cemiyette en iyilerin mevki sahibi olmaktan çekinmemeleri de ayrıca arzu edilir bir şeydir. Buyutmekte oluğumuz çocuğa bu kaideyi sıkı sıkıya tatbik etmekte huklumuyuz? Onun muvaffakiyetine karşı alakasız kalabiliyoruz? Onu cemiyet için olduğu gibi kendisi için de yetiştiriyoruz.

Çocuğa dünyayı hakikatte olduğundan başka türlü gösteremeyecek içtimai şeniyetleri bildireceğiz; onu şenî hayatın mücadelelerine alıştıracağız. Fakat mevcut cemiyetie zaaf-larına karşı çocuğu - bunlardan isti-

İktisadî Hayat:

Beynelmilel Tedyat bankası

fade etmek vaziyetine koymadan - nasıl techiz edebiliriz? Bir kelime ile hangi noktaya kadar ve ne şekli altında onu, muhita intibak ettirmeye çalışacağız?

Bilmukabele ahlakta içtimaî şeniyetlere muariz bir unsur, yalnız her kesin harekâtına karşı değil, kabul edilmiş olan kaidelere karşı ferdî vicdanın bir aksülameli vardır. Bunun ne suretle mümkün olduğu mühim ve felsefî bir meseledir ki burada tetkik edecek değiliz. Fakat bu ahlâkî kuvvetin kıymet ve ehemmiyeti de hiçbir veçhile inkâr edilemez. Belkide beşeriyetin ahlakî tekâmül mayası bundadır. Diğer taraftan ahlakî kültürün bu cephesi reddi ve munhasır bir mahiyette olamaz. Vicdanlı insanlar vücuda getirmek için asîler, anarşistler yapmak tehlikesine düşüyoruz. Bu suretle bir takım bedbahtlar yetiştirmiş olabiliriz. Ancak beşeriyetin ıslahı için belki de muvaffak olmayan faziletkârlar yetiştirmek, muvaffak olan harisler yetiştirmekten çok daha faydalı değildir. Bazen bedbaht faziletlerin sukutu kitlelerin kayıtsızlığını sarssada, bunun hüsnü niyet sahiblerini cesaretsizliğe düşürdüğü muhakkaktır.

Demek ki burada tutulması pek müşkül bir müvazene vardır. ve mürebbinin en güzel arzuları müşkülâtla dolu "dilemmer,,ler karşısındadır. Bu karşılıklı vaziyetler Molière'in "Merdümگیریز,, inde gördüğümüze pek benzer: orada temaşager sempatisini A cest ile philinte arasında taksime mecbur olur. başka bir şekil altında mesele bunun aynıdır: philinte muhito intibakı, Alseste vicdan ve tekâmül ahlakını temsil eder.

Şair her iki vaziyette de - hadiseyi bir faciaya sürüklemek istemediği için - bize tehlikeleri ve zafları sara-hatla hissettirir.

Eğer meselenin daha derinlikleri-

Beynelmilel tediyat bankası teşkilat komitesi muhalif tezlerin telifi için iktiham etmek mecburiyetinde kaldığı ve çok kerre ciddi mahiyeti haiz müşküllere rağmen vazifesini ümit edilen müddetten daha evel ikmal etmiştir. Eksperler tarafından ihzar olunan projeye kat'i ve hakiki bir şekil vermiştir. Bu proje sayesinde beynelmilel tediyat bankasının sıfatı, haiz olduğu salahiyetlerin vüsati ve oynayacağı rol hakkında sahih bir fikir hasıl etmek mümkündür.

İlk halledilmesi lâzımgelen mesele Young planının esasını teşkil eden bankanın hakiki bir tamirat bankası ve yahut tamirat hususâtın alâ-kadar devletlerin ajanlığı vazifesini ifa edecek bir malî müessese olup olmadığını anlamak keyfiyetidir. Baden Bden de cereyan eden müzakerat neticesinde bu ikinci şık kabul edilmiştir.

Bankanın mevzuunu teşkil eden istatünün üçüncü maddesi beynelmilel malî müessese merkezi bankaların teşriki mesaisini teshil ve beynelmilel muamelatı maliye için yeni kolaylıklar temin eylemektir.» şeklinde tarif etmektedir.

ne gidersek görürüzki mürebbî ictimai vazifesini yaparken bir nevi mübayenet karşısında kalmaktadır: Çocuğu, cemiyeti olduğu gibi görmiye sevkedecek, aynı zamanda yarınki cemizeti olması lâzımgeldiği şekilde hazırlayacaktır. Bu iki zaruret arasında bir mutabakat yoktur.

Her tasavvurun bir amele gittiği hakkındaki psikolojik kanunun ehemmiyetini biliyoruz. Fenalığı tanıtmak bir hadde kadar onu telkin etmektir; fenalığın şümulünü göstermek, fena misallerin sultasını artırmaktır; fenalığı takbih etmek, cezalandırmak, onun üzerine dikkati celbetmek, ve telkinini şiddetlendirmektir. Ferdî terbiye sahasında da çocuğun bazı hatalarını görmezden gelmek tercih edilecek bir şey değildir?

Bu aynı mesele diğer bir safha altında tezahur ediyor. Beynelmilel tediyat bankası teşkilatında devletlerin hakim bir rol oynayacakları bir siyasi banka mıdır, yuksa hususi bir malî müessese midir? Bu iki formülden birincisinin ihtiva ettiği mahzurlar derhal göze çarpmaktadır. Başlıca vazifesi tamirat hesabâtını icra etmekten ibaret olan bir siyasi banka eksperlerin tasavvur ettikleri şekle muvafık değildir. Eksperler malî kısmile meşgul olmuşlardır. Beynelmilel müessese bu esaslı vazifeyi görmediği takdirde bu bankayı Dawes planı tarafından ihdas olunan taazzuların yerine ikame etmekte hiç bir mana yoktur.

Eksperler tarafından tasavvur olunan banka hükûmetler tarafından değil belki teşriki mesaisini temin eyleyeceği merkezî bankalar tarafından ihdas olunacaktır.

Hükûmetlere akteedilecek hususî bir Trust mukavelesine tevfiikan beynelmilel mali müessese alman senevi tekasitini ahiz, idare ve tevzi edecektir.

Mevzuu bahis olan trust mukavelesi teşkilat komitesi tarafından bankanın istatülerile beraber ihzar olun-

İşte bu suretle mürebbî ve cemiyet adamı sıklık ve haklı olarak iki müşkül arasında kalmaktadır: ya fenalık cezasız bırakılacak; yahutta müdahalemiz onu kaldırmayı istihdaf ettiğt halde intişarına zemin hazırlayacaktır. Birincisinde doğrudan doğruya ahlakî, ikincisinde de ictimai ve psikolojik manada olmak üzere bir dalalet vardır. Şüphesiz öyle hususî vaziyetler olur ki artık orada tereddüt mümkün değildir. Fakat ekseriyetle bu iki mütearız menfaat tartılmak ve hassas bir vicdanın ilk isyan hareketi zaptedilmek icap eder. İşte insanın, umumî ve müşterek nakayisi nazarı dikkate almadan kendi kendisine ve yalnız kendisi için iyi olabilmesindeki güçlüğü bir delil daha.

Nakleden
Kadri